

SECTION: ECONOMIC SCIENCES.

SEKCJA: NAUKI EKONOMICZNE.

How to cite: Drapii, V. (2024). The Impact of Force Majeure Clauses on Contractual Relationships between International Partners. *The Science of Tomorrow: Innovative Approaches and Forecasts*. (pp. 169-173). Futurity Research Publishing. <https://futurity-publishing.com/the-science-of-tomorrow-innovative-approaches-and-forecasts-archive/>

The Impact of Force Majeure Clauses on Contractual Relationships between International Partners

Драпій Владислав Олександрович

*магістр міжнародного права, партнер, ТОВ “Драпій, Скляров та Партнери”, вул. Андрія
Верхогляда 5, кв. 130, м. Київ, Україна, 1103, v.drapii@legarithm.io, <https://orcid.org/0009-0003-1549-0436>*

Accepted: April 11, 2024 | **Published:** April 30, 2024 | **Language:** Ukrainian

Abstract: The article examines the impact of force majeure clauses on contractual relations between international partners. The author uses such methods as analysis, synthesis, and generalization. It is proved that force majeure clauses play a key role in international contractual relations, providing a mechanism for protecting the parties from liability for failure to fulfill their obligations due to unforeseen and uncontrollable events. These provisions allow the partners to suspend or terminate the performance of contractual obligations in the event of force majeure, such as natural disasters, wars, political unrest or pandemics, which makes them critical in today's global economy. It is found that understanding and proper use of force majeure clauses can help international partners to effectively manage risks and ensure stability in contractual relations even in the most difficult circumstances.

Keywords: contractual relations, international partners, force majeure clauses, business, contractual liability.

Вступ

Форс-мажорні застереження відіграють важливу роль у регулюванні договірних відносин між міжнародними партнерами. Ці положення дають можливість сторонам договору уникнути відповідальності за невиконання зобов'язань внаслідок непередбачуваних і неконтрольованих обставин. Роль і значення форс-мажорних застережень стали особливо очевидними на тлі глобальних криз, таких як пандемія COVID-19, яка суттєво вплинула на міжнародну торгівлю та бізнес-зв'язки.

У контексті міжнародних договорів, форс-мажорні застереження допомагають вирішувати питання відповідальності та ризиків, забезпечуючи стабільність і передбачуваність для обох сторін. Вони можуть стосуватися різноманітних подій, включаючи природні катастрофи, воєнні дії, політичні заворушення та інші події, які неможливо передбачити або уникнути.

Результати дослідження

Значна кількість дослідників вивчали вплив форс-мажорних застережень на договірні відносини між міжнародними партнерами. Зокрема, Зінченко, Дубчак (2020) подають результати аналізу досліджень провідних вчених та аналітиків про вплив форс-мажорних обставин, викликаних пандемією, на індустрію гостинності. Зокрема були представлені статистичні дані про стан галузі під час пандемії від міжнародних та українських туристичних агентств. Кочина, Болдирева (2022) вивчають вплив воєнного стану на цивільно-правові відносини. Кочеткова (2022) розглядає вплив війни як форс-мажорної обставини на виконання економічних зобов'язань. Крамаренко (2022) проводить дослідження правової бази організації та реалізації договірних відносин у суб'єктах господарювання. Марценко, Гера (2022) визначають поняття та значення форс-мажорних обставин для виконання контрактів у приватному праві України та Європейського Союзу. Мілаш (2023) проводить порівняльну характеристику наслідків реалізації права на одностороннє розірвання договору та виникнення форс-мажорних обставин. Морозова (2023) розглядає договірні та правові аспекти міжнародного підприємництва на ринку природних монополій. Слободянюк (2020) досліджує законодавче визначення поняття «форс-мажорні обставини» в чинному нормативно-правовому акті. Шкурат (2024) підкреслює необхідність розробки загальних регулюючих механізмів, стандартів якості та сертифікатів для забезпечення довіри споживачів до міжнародних товарів і послуг.

Форс-мажорні застереження важливі для захисту сторін у договірних відносинах, особливо між міжнародними партнерами, оскільки вони визначають обставини, які звільняють сторони від виконання своїх зобов'язань, якщо вони не змогли бути передбачені або уникнуті. Це може включати природні катастрофи, воєнні дії, політичні кризи тощо. Форс-мажор дає змогу сторонам уникнути відповідальності за невиконання угоди у випадку непередбачуваних обставин, що перебувають поза їхнім контролем. Однак точне формулювання форс-мажорних застережень і

їхній вплив на договірні відносини може варіюватися залежно від конкретних умов угоди та юрисдикції, тому важливо чітко визначити їх в тексті договору (Крамаренко, 2022).

З початку російської окупації поняття форс-мажорних обставин стало, мабуть, найбільш широко використовуваним юридичним терміном при взаємодії з українськими підприємцями. Це зрозуміло, оскільки військові дії негативно впливають на більшість бізнес-процесів, які були встановлені в минулому. Через порушення логістики, брак палива та інших факторів терміни виконання зобов'язань за контрактом були значно порушені навіть у регіонах, де не було прямого військового конфлікту (Чебан, Сирцева, 2023).

Вплив форс-мажорних обставин на Міжнародний договір може бути значним, оскільки сторони можуть звільнити від виконання своїх зобов'язань, якщо вони не спроможні їх виконати через такі непередбачені обставини. Багато міжнародних угод містять положення про форс-мажорні обставини, які визначають ситуації, що вважаються форс-мажорними обставинами, і визначають наслідки таких ситуацій. У цих положеннях не зазначається, чи звільняють сторони форс-мажорні обставини від виконання своїх зобов'язань чи повинні бути вжиті певні заходи у разі форс-мажорних обставин (Кочина, Болдирева, 2022).

Форс-мажорні обставини не звільняють сторони від обов'язку виконувати свої зобов'язання за контрактом. Існування такої ситуації є лише підставою для імунітету від штрафів. Після усунення форс-мажорних обставин сторона або її контрагент зобов'язані виконати свої зобов'язання в розумні терміни. У деяких випадках виникнення форс-мажорних обставин може призвести до необхідності коригування умов контракту з урахуванням нової ситуації або зміни умов відповідно до нової ситуації. Якщо форс-мажорні обставини занадто сильно впливають на ймовірність виконання контракту, сторони можуть розірвати контракт до тих пір, поки форс-мажорні обставини не припиняться або не призупинять його дію (Зінченко, Дубчак, 2020).

У спорах, пов'язаних із застосуванням форс-мажорних обставин, сторони можуть вирішити використовувати посередництво або арбітраж для вирішення спору. Тому що ці механізми можуть допомогти знайти компромісне рішення, що враховує інтереси обох сторін. Вплив форс-мажорних обставин на міжнародні угоди залежить від конкретних обставин кожного випадку та положень угоди (Чебан, Сирцева, 2023).

Укладаючи договір під час воєнного стану, сторони повинні вжити превентивних заходів, щоб гарантувати виникнення певних ситуацій, нехарактерних для мирного часу, та мінімізувати негативні їх наслідки. Це можна зробити, підготувавши пункт про форс-мажорні обставини в контракті. Контрагент має наступні права (Зінченко, Дубчак, 2020):

1. Звузити або розширити список ситуацій, які вважаються форс-мажорними обставинами (зокрема, зробити такий список вичерпним або ясным і скласти такий список як форс-мажорні обставини, незважаючи на надзвичайну ситуацію).
2. Сформулювати алгоритм дій у разі форс-мажорних обставин (наприклад, визначити час і форму повідомлення іншої сторони про виникнення форс-мажорних обставин) і визначити відповідальність за недотримання алгоритму.

3. Узгодити наслідки форс-мажорних обставин – відкласти або розірвати виконання договору.

При підписанні контракту в умовах війни сторони повинні враховувати всі ризики, заздалегідь вивчити умови, при яких вони не звільняються від відповідальності за невиконання контракту, і ретельно продумати попередження про форс-мажорні обставини.

Зазвичай застереження про форс-мажорні обставини в контракті має лише формальний характер. Воно не дозволяє визначити ряд важливих питань (наприклад, як довго одна сторона, яка не виконала свої зобов'язання через форс-мажорні обставини, повинна повідомляти іншу сторону, яким чином таке повідомлення має бути зроблено, які наслідки ненадання повідомлення іншій стороні). Важливо детально описати умови, які можна вважати форс-мажорними в контрактах з іноземними компаніями. Справа в тому, що, наприклад, англійське законодавство не включає юридично визначені форс-мажорні обставини. Тому сторони декомунізують список і критерії визначення в договорі між ними (Слободянюк, 2020).

При складанні опису форс-мажорних обставин з урахуванням реальної ситуації в Україні необхідно деталізувати визначення війни як форс-мажорної події. Враховуючи сучасну форму гібридної агресії, звичайного визначення війни може бути недостатньо (Марценко, Гера, 2022).

Висновки

Форс-мажорні застереження важливі для захисту сторін у договірних відносинах, проте вони можуть мати лише формальний характер. З урахуванням ситуації в країні форс-мажорні застереження потрібно укладати у всіх міжнародних договорах. Порядок застосування форс-мажору встановлюється договором. Вкрай важливо дотримуватись умов повідомлення контрагента про настання обставин непереборної сили, які зазначені в контракті.

Література

Зінченко, В., & Дубчак, Є. (2020). Проблеми впливу форс-мажорних обставин на індустрію гостинності (на прикладі пандемії COVID-19). *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв*, 3 (2), 209–218. <http://umj.metrology.kharkov.ua/index.php/2616-7603/article/download/221279/221171>

Кочеткова, П. (2022). Вплив війни як форс-мажорної обставини на виконання господарських зобов'язань. *Scientific Collection «InterConf»*, (138), 256–258. <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/2072>

Кочина, О., & Болдирева, В. (2022). Вплив воєнного стану на цивільні правовідносини. *Нове українське право*, 2, 53–58. <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.7>

Крамаренко, О. (2022). Правові основи договірних відносин на підприємстві. *Український журнал прикладної економіки та техніки*, 3, 87–94. <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/39448>

Марценко, Н., & Гера, В. (2022). Форс-мажор у приватному праві Європейського Союзу та України: порівняльно-правовий аналіз. *Південноукраїнський правничий часопис*, 4, 148–155. http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_2/4-2_2022.pdf#page=149

Мілаш, В. (2023). Форс-мажор як підстава звільнення від господарсько-договірної відповідальності. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*, 45, 21–29. <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2023-45-1-21-29>

Морозова, О. С. (2023). Особливості міжнародного підприємництва на ринку природних монополій: договірні та юридичні аспекти. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*, 39, 427–435. <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1115>

Слободянюк, В. (2020). Наслідки форс-мажорних обставин для суб'єктів господарських правовідносин. *Молодий вчений*, 5 (81), 248–252. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-5-81-51>

Чебан, Ю., & Сирцева, С. (2023). Форс-мажорні обставини у договорі: інформаційно-облікове забезпечення. *Modern Economics*, 39, 152–157. [https://doi.org/10.31521/modecon.V39\(2023\)-23](https://doi.org/10.31521/modecon.V39(2023)-23)

Шкурат, І. (2024). Транснаціональна співпраця в сфері захисту прав споживачів: роль міжнародних організацій та договірних механізмів в Україні. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти*, 1, 118–123. <https://doi.org/10.32782/2786-5681-2024-1.15>